

בענין רישומו של המעשה במצוות ובאיסורים*

א. הנה בצליית בשר הפסח נתנה התורה דינים ותנאים באופן מעשה הצליה, שיהא צלי אש ולא צלי מחמת דבר אחר, ושיצלהו ראשו על כרעיו ועל קרבו. והדבר צריך ביאור, שהרי אין הצליה עצמה מצוה עד שיהיו דינים באופן המעשה, וכי מה איכפת לו לבשר אם נצלה באופן זה או זה, סוף סוף בשר צלי הוא. אלא עכ"ל דמעשה הצליה משאיר שמו על הבשר, והיינו דכל שרישומו של המעשה קיים וניכר בחפץ נשאר עליו שם המעשה שנעשה בו.

ב. ואשכחן כיוצא בזה בכמה דוכתי. הן במצוות, כגון הכא, וכגון בקידוש ידים ורגלים וכן במצוות נט"י לסעודה, שביאר בכתבי הגרי"ז שאין שם חלות טהרה ע"י הקידוש והנטילה, אלא מצוה בעלמא היא לקדש וליטול, אלא דמצוה זו מעכבת על העבודה והתפלה, והיינו דבעינן ידיים מקודשות לעבודה ובעינן ידיים נטולות לסעודה, והיינו דשם המעשה נשאר על הידים כל עוד שלא קרה להם מאורע המבטל ומוחק שם זה, כמו היסח הדעת או לכלוך, עיי"ש. וכיוצא בזה כתבתי בענין מצות קריעה על המת¹, דא"א לומר דגידרה שיהיו בגדיו קרועים, שהרי יש דינים ותנאים במעשה הקריעה, שיקרע מעומד ובשעת חימום דוקא. וכמו כן א"א לומר שהמצוה מעשה הקריעה גרידא, שאם כן היה צריך להיות מותר לאחות הקרע מיד. אלא גדר המצוה הוא להיות בגדיו מקורעים, דהיינו שנשאר עליהם שם מעשה הקריעה כל זמן שרישומו ניכר והם עדיין קרועים מחמתו.

והן באיסורים, כגון איסור שתויי יין במקדש, דעל כרחק האיסור הוא מפני מעשה השתיה ולא מצד מצב השכרות, דאם כן מה לי יין ומה לי שאר משכרין, ואפילו הכי משפג יינו שרי הואיל ונשכח מעשה השתיה, ודו"ק. וכמו כן איסור נדה לבעלה, שביארתי² שאינו מפני הטומאה, דבעלה חולין הוי, אלא איסורה הוא מפני המאורע של ראיית הדם, אלא שאיסור זה נמשך כל זמן שרישומו של אותו מאורע ניכר דהיינו כל זמן טומאתה, ולכשטבלה ונמחק אותו רושם ניתרת, עיי"ש.

ועיין חזו"א חאו"ח סי' כה ס"ק ד שחקר בהא דיכולים לברך ברכת המזון עד שיעור עיכול, אם הטעם הוא מפני שסיבת חיוב הברכה הוא מצב השביעה, או דילמא לעולם החיוב הוא מפני האכילה, אלא שזמן הברכה עד שיתעכל המזון. ועיי"ש

* סעיף א במאמר זה נמצא בספרי 'בית ישי' חלק החידושים מהדורה בתרא סי' כז (בדין בישול אחר צליה) עמ' קיז (במהדו"ק [תשמ"ז] עמ' קא); סע' ב נדפס בבית ישי מהדו"ק שם בהערה א, ונשמט במהדו"ב; סע' ג הוא אומר הבא מן החדש.

1 ספר 'בית ישי' מהדו"ב סי' מד הע' ג.

2 שם סי' קלו ובהע' ט.

שהכריע כצד הזה, והיינו דעד שיעור עיכול עדיין רישומו של מעשה האכילה קיים ושייך לברך עלי. ודו"ק.

ואבוהון דכולהו הוא דברי התוס' בשבועות יז, א, שכל מצב שתחילתו ע"י מעשה חשיב כמעשה, ע"י מל"מ פ"ג מהל' ביאת מקדש הל' כ"ח, ושאגת אריה סי' לב. והדברים עתיקים.

ג. וע"י בחלקת יואב חלק אה"ע סי' לב שכתב וז"ל, קיי"ל בגיטין כ"ט דיכול למנות שליח שלא בפניו, ובודאי השליחות חלה רק בשעת ריצוי השליח. וא"כ קשה, דנימא כלתה אמירה, כמ"ש הר"ן בסוגיא דבר פדא (נדרים כט, ב ד"ה הכא) דרק בהקדש לא אמרינן כלתה אמירה מטעם אמירה לגבוה והוי כמעכשיו. אך זה אינו, דמה שהשתמשו האחרונים בסברא זו דכלתה אמירה הוא יסוד נופל וכו', והסברא בזה דהנה ענין אמירה הוא רק שיהיה רצונו של אדם נתגלה לעולם ע"י דיבור פיו, אבל העיקר הוא הרצון וכו', ועל כן דברו לעולם ניצב וכו'. עכ"ל.

אבל האמת נראה בזה, דתרי מיני דיבור הם, דיבור שהוא מעשה לאשוויי חלות, ודיבור שאינו אלא גילוי דעת בעלמא. ודברי החלקת יואב ייכונו רק בדיבור של גילוי דעת, דבזה ודאי לעולם דברו ניצב, מה שאין כן בדיבור של אשוויי מעשה וחלות ודאי שייך ביה דין כלתה, ככל מעשה קנין.

איברא, יש לקיים דברי החלקת יואב דבמינוי שליחות לא שייך כלתה, וזה בהקדם שתי הקדמות, וכמו שיתבאר.

דהנה במלחמות פ"ב דביצה הביא הרמב"ן דברי השאלתות וז"ל, דבהדי שליח לא בעינן תנאי כפול, וה"ה לכל הני דיני דתנאין, דאדעתא דמאי דקאמר ליה משווי ליה שליח דוקא. עכ"ל. כלומר, דשליחות הרי צריכה להתפרש לענין מה הוא שלוחו, ולא שייך לומר לחברו סתם הרי אתה שלוחי. נמצא דתנאי בשליחות אין צריך למיתני עלה מדין פרשת תנאים שבתורה, ולומר שהוא עושה מעשה המינוי על תנאי, כדרך שאדם עושה קידושין וגירושין וכיוצא בזה על תנאי. אלא התנאי הוא מגוף פרטי השליחות, שהרי הוא שולחו לעשות ככל אשר יצוונו, אם כן כל פרטי התנאים שהוא מתנה עמו הם פרטי השליחות שמצווהו.

והנה כל מינוי שליחות יש להבחין בו שתי בחינות. חדא, המינוי ההלכתי. ועוד, עצם הציווי, שהוא התוכן המעשי של השליחות, שמצווהו לעשות כך וכך. וחידשו הראשונים הנ"ל שהתנאי (כשהוא שלא על פי משפטי התנאים) אינו מלתא של ה'מינוי' שבמינוי, אלא מלתא של הציווי המעשי שבמינוי. ודו"ק.

והנה לפי מה שנתבאר בדברינו, שכל שרישומו של איזה מעשה או מאורע קיים וניכר אזי נשאר שם המעשה והמאורע ולא אמרינן ביה כלתה, אם כן מעתה הרי נתקיים דינו של החלקת יואב, דבמינוי שליחות אה"נ המינוי ההלכתי לא שייך בו לומר לעולם דברו ניצב הואיל והוא דיבור של חלות, וכמו שנתבאר, אבל הציווי המעשי שפיר שייך לומר בו לעולם דברו ניצב. והואיל וכך, נמצא רישומו של דיבור המינוי קיים, והו"ל כממנה עכשיו. וא"כ אין באמת דין כלתה למינוי שליחות. ודו"ק היטב.